

איתן כץ ואורנה רבינוביץ-עיני

Digital Justice-Technology and the Internet of Disputes

Ethan Katsh & Orna Rabinovich-Einy: Digital Justice-Technology and the Internet of Disputes, Oxford University Press, 2017, 242 p

אין חולק שעולם האינטרנט שיפר והקל רבות את חיי האנושות. אך אין גם ספק שהירבה משמעותית את מספרי הסכסוכים והעימותים. דוגמאות לכך לא חסרות. מה יעשה אזרח אם יקום בבוקר ויגלה שפייסבוק חסמה את חשבוננו בנימוק כי הוא משתמש בו לרעה? כי גוגל החליטה למנוע ממנו גישה לחשבון הדוא"ל שלו בטענה שהוא משמש לשליחת junk mail (דואר זבל)? אם מוצר שהזמין ב-E-bay יתברר כפגום? אם חברת כרטיסי האשראי תסרב לתת לו אשראי בנימוק שלפי שיקולה יש לו עבר בעייתי? אם הוא מושמץ פלאים ברשתות חברתיות על מעשים שלא ביצע? ועוד כהנה וכהנה. כל אלו שאלות משפטיות שאין להם תקדימים וההלכה המשפטית בהן רחוקה מלהיות חד-משמעית.

התיזה העיקרית של הספר ברורה והיא מסתמכת על ארבע הנחות שכולן נראות נכונות ומתאימות.

העולם הדיגיטלי יצר, יוצר, ויצור אינספור סכסוכים ועימותים.

- המערכת הנוכחית של בתי המשפט, מבוססת הנייר וההליכים, איננה מתאימה להתמודד עם סכסוכים אלו.

- יש צורך במנגנוני פתירת סכסוכים דיגיטליים (on line dispute resolution) או בקיצור ODR. אלו יפעלו עצמאית, וייתמכו באלגוריתמי בינה מלאכותית המבוססים על מאגרי מידע גדולים שיצטברו ברשת. בעברית מקובל לקרוא לכך "יישוב סכסוכים מקוון".

- תפקיד לא פחות חשוב ואולי יותר של מנגנוני ה- ODR יהיה מניעת סכסוכים טרם היווצרותם על ידי יצירת מערכות שייבנו באופן שימעט סכסוכים אלו כמידת האפשר.

הספר כולו מבהיר, מסביר, ומחזק טענות אלו. הוא מחולק לשני חלקים. החלק הראשון סוקר את הרקע ההיסטורי ל- ODR ומציג דוגמאות לניסיונות שנעשו ונעשים בדרך זו. החלק השני עוסק בחמישה תחומים שבהם לדעת המחברים יהיה צורך רב יותר ב- ODR. אלו הם מסחר דרך האינטרנט, רפואה דיגיטלית, רשתות חברתיות, דיני עבודה, ומערכת בתי המשפט.

המחברים מתייחסים גם לעובדה שהסכסוכים הבעייתיים ביותר בעולם הדיגיטלי הם אלה של הפרט כנגד אחת מ- 'הענקיות'. קרי, פייסבוק, אמזון, אפל, E-bay או סתם חברה גדולה. ינסה כל קורא לחשוב לעצמו מה יקרה אם יחליט לקרוא תגר על חשבונת שקיבל מחברת החשמל ו/או חברה משמעותית אחרת. אך נציין שכל החברות הללו, מתחזקות מנגנונים ליישוב סכסוכים. הסיבה איננה רק יחסי ציבור אלא משום שגם להן זול הרבה יותר מנגנון שאיננו מערב בתי משפט ועורכי דין.

אין לנו ספק שהערכות המחברים צודקות. ישנם תחומים בהם ODR החליף לחלוטין את בתי המשפט. כך למשל הוא הנושא של שמות מתחם (domain names). אתר חברת מיקרוסופט למשל נמצא תחת

המחברים מתייחסים גם לעובדה שהסכסוכים הבעייתיים ביותר בעולם הדיגיטלי הם אלה של הפרט כנגד אחת מ-'הענקיות'. קרי, פייסבוק, אמזון, אפל, E-bay או סתם חברה גדולה.

הכתובת www.microsoft.com. אך מה היה קורה אם מאן דהוא שאינו קשור לחברת מיקרוסופט היה רושם את שם המתחם Microsoft.com תחת שמו? בשנות התשעים של המאה העשרים כמה מפסקי הדין הידועים ביותר שעסקו בסמכות שיפוט באינטרנט עסקו בתחום זה. כל זה נעלם לחלוטין היום. סכסוך על שמות המתחם נפתר באמצעות מנגנון ליישוב סכסוכים אינטרנטי, יעיל, מהיר, וזול יחסית. גם לשמות המתחם הישראלים המסתיימים ב - IL יש מנגנון ישראלי למהדרין ליישוב סכסוכים. וזו היא רק דוגמא אחת מיני רבות שמביאים המחברים (כולל אתר הולנדי העוזר לרוצים להתגרש לעשות זאת ללא עורכי דין והוצאות, ותוך כדי שימוש בבינה מלאכותית).

למרות שאנו מסכימים עם המחברים בצורך ב-ODR, נדמה לנו שהערכות המחברים אופטימיות מדי. ככלל ניתן לומר שתחזיות טכנולוגיות נוטות להקדים התפתחויות (אם כי לא תמיד). המכונת האוטונומית הייתה צריכה לפרוץ לשווקים כבר בשנת 2015 (לפי חלק מהתחזיות), ומושבות בחלל היו צריכות לקום עוד במאה העשרים. גם זו וגם אלו יקרו, אולם לא במועד הראשוני שצפינו לו.

לגבי מערכת המשפטים אנו סקפטיים עוד יותר. צריך לזכור שלמרות הלוגיקה בטענות המחברים, הרי הם מציעים שינוי גדול בדרך בה מנגנון יישוב הסכסוכים פועל כיום (אם לא מהפכה). אנו רגילים לסכסוכים שנפתרים במפגש פנים אל פנים בין המעורבים, על ידי שופטים בשר ודם, שמפעילים היגיון אנושי על מה שנראה להם כצודק יותר או פחות. המחברים לעומת זאת מציעים פתרונות שבהם הצדדים כלל לא רואים/שומעים זה את זה, הפתרון הוא מבוסס תוכנה עצמאית שפועלת על סמך מידע רב שנאסף על ידה ועל תוכנות אחרות. לא רק זאת, אלא שמטרת התוכנה איננה בהכרח צדק במקרה הספציפי אלא יותר יצירת מערכת שתמנע סכסוכים עתידיים.

למרות שאנו מסכימים עם המחברים בצורך ב-ODR, נדמה לנו שהערכותיהם אופטימיות מדי. ככלל ניתן לומר שתחזיות טכנולוגיות נוטות להקדים התפתחויות (אם כי לא תמיד).

לגבי מערכת המשפטים אנו סקפטיים עוד יותר. צריך לזכור שלמרות הלוגיקה בטענות המחברים, הרי הם מציעים שינוי גדול בדרך בה מנגנון יישוב הסכסוכים פועל כיום (אם לא מהפכה).

אנו מסכימים עם התחזית כי מערכת זו תקום, אך כנראה מאוחר הרבה יותר מהרצוי והצפוי. מלומדים עסקו ב - ODR עוד בשנות התשעים של המאה שעברה, אך זה עדיין לא פרץ. גם בעברית התפרסמו מאמרים על כך עוד בתחילת שנות האלפיים. אולם עדיין אין לנו מערכות משמעותיות מספיק. שוב, ODR הכרחי ויקרה, אבל כנראה לא בזמן הקרוב (ונקווה שנתבדה).

הספר חובר בשיתוף פעולה בין שני פרופסורים למשפטים, פרופ' איתן כץ ופרופ' אורנה רבינוביץ-עיני. פרופ' כץ הוא פרופ' אמריטוס (University of Massachusetts Amherst). פרופ' כץ היה מעורב מאז שנות התשעים של המאה הקודמת במיזמים שונים הקשורים ליישוב סכסוכים מקוון. הכותבת השנייה היא פרופ' אורנה רבינוביץ-עיני מהפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה, המתמחית גם ביישוב סכסוכים אלטרנטיבי (ADR) וגם ביישוב סכסוכים מקוון (ODR). שניהם מומחים בתחום עליו הם כותבים ומומחיותם ניכרת בבירור.

מומלץ לכל מי שמתעניין במשפט האינטרנט או בכלל בקשר בין משפט וטכנולוגיה.